

ORIENTĂRI ÎN MATERIE DE MORALITATE ȘI ETICĂ PRIVIND LIBERTATEA PEDAGOGICĂ ȘI PREDAREA CONȚINUTURILOR SENSIBILE LA ȘCOALĂ

MORAL AND ETHICAL GUIDELINES ON PEDAGOGICAL FREEDOM AND THE TEACHING OF SENSITIVE CONTENT AT SCHOOL

Diana DONOAGĂ, asistent universitar,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCHID: 0000-0003-1114-116X
donoaga.diana@upsc.md

Diana DONOAGĂ, Univesity Assistant,
"Ion Creanga" SPU of Chisinau

CZU: 37.017

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p393-397

Abstract. The guidelines proposed below stress the importance of morality and ethics in education, particularly regarding academic freedom and teaching sensitive topics in schools. They underscore the necessity of respecting diverse opinions, maintaining transparency and objectivity, obtaining consent, and fostering sensitivity in discussing sensitive subjects. Moreover, promoting social responsibility and collaborating with parents and the community are highlighted as essential aspects of ethical education. Authors like Jonathan Zimmerman, Amy Gutmann, Nel Noddings, and Parker J. Palmer have contributed valuable insights, advocating for the integration of empathy, critical thinking, and democratic dialogue in the educational process. By adhering to these principles, educators can create a safe and inclusive learning environment, preparing students to become responsible and empathetic citizens.

Keywords: morality, ethics, education, academic freedom, sensitive topics, social responsibility.

În domeniul educației, navigarea în echilibrul delicat între libertatea academică și gestionarea responsabilă a subiectelor sensibile prezintă un peisaj etic complex. Pe măsură ce profesorii se străduiesc să respecte principiile libertății academice, ei se confruntă simultan cu imperativul moral de a se asigura că informațiile diseminate în sfera educațională sunt abordate cu sensibilitate, integritate și respect pentru diverse perspective. [6, p. 89] Această intersecție a moralității, eticii și pedagogiei devine deosebit de pronunțată atunci când abordăm subiecte controversate sau încărcate emoțional în cadrul curriculumului. Cum pot profesorii negocia eficient tensiunea dintre libertatea de a explora idei diferite și obligația etică de a proteja bunăstarea și demnitatea elevilor? Această introducere pune bazele pentru o explorare a considerațiilor morale și etice inerente în predarea subiectelor sensibile, făcând lumină asupra principiilor și practicilor, care îi ghidează pe profesori în efortul lor de a promova gândirea critică, empatia și responsabilitatea socială în rândul elevilor.

Prin intermediul unei abordări științifice, acest discurs își propune să elucideze interacțiunea subtilă dintre libertatea academică, moralitate și etică în mediul educațional, având în vedere, în final, să informeze și să îmbogățească abordările pedagogice în tratarea subiectelor sensibile în cadrul sălii de clasă. În cercetările lor, atât autorii români și francezi, cât și cei americani, Mircea Miclea, Nicolae Miroiu și Philippe Meirieu, Jonathan Zimmerman, Nel Noddings, explorează aspecte variate ale educației și eticii în cadrul pedagogiei, aducând

contribuții semnificative la înțelegerea interacțiunii complexe dintre libertatea academică și responsabilitatea etică în contextul procesului de învățământ.

Lucrările lor contribuie la înțelegerea complexității moralității și eticii în cadrul procesului educațional. Mircea Miclea, în cercetările sale despre psihologia educației și educația morală, investighează modul în care moralitatea și etica influențează dezvoltarea individuală și procesul de învățare. Prin studiile sale, oferă o perspectivă amplă asupra integrării aspectelor morale și etice în educație, subliniind importanța dezvoltării competențelor morale și a conștiinței etice în formarea personalității elevilor. [3, p. 46]

Nicolae Miroiu, în lucrările sale despre pedagogia politică, explorează modul în care educația poate contribui la formarea cetățenilor responsabili și angajați civic. Prin abordarea sa, evidențiază importanța educației în promovarea valorilor democratice și în implicarea activă a individului în viața politică și socială, oferind, astfel, o perspectivă esențială asupra rolului educației în construirea unei societăți democratice și echitabile. [4, p. 29]

Philippe Meirieu, prin lucrările sale despre reforma educațională și etica profesorului, examinează responsabilitățile morale ale educatorilor în contextul învățământului contemporan. Cercetările sale subliniază importanța formării profesionale a cadrelor didactice și a dezvoltării unor practici educaționale etice, care să promoveze egalitatea de șanse și respectul pentru diversitatea culturală și individuală. [2, p. 34]

Jonathan Zimmerman analizează dezbaterile intense legate de conținutul și predarea istoriei și culturii americane în instituțiile de învățământ publice. Prin investigațiile sale, oferă o perspectivă profundă asupra modului în care libertatea academică poate naviga într-un mediu caracterizat de pluralism cultural și valori divergente. [8, p. 72]

În același timp, Nel Noddings, prin lucrările sale despre etica educației și relația profesor-elev, explorează dimensiunile morale și etice ale procesului educațional. Lucrările sale subliniază importanța cultivării relațiilor empaticе, evidențiind necesitatea unui echilibru între transmiterea cunoștințelor și dezvoltarea caracterului moral al elevilor. [5, p. 42]

Cercetătorii din domeniul educației propagă de ceva timp ideea că a învăța să discuți pe teme politice și sociale controversate în mediul academic este favorabil dezvoltării autonomiei intelectuale și gândirii critice a elevilor și că acest deziderat reprezintă un aspect esențial pentru educația lor civică. Fie că sunt introduse în mod deliberat de către profesor la lecție sau spontan de către elevi în timpul discuțiilor în clasă, subiectele sensibile reprezintă o oportunitate unică pentru dezvoltarea abilităților de gândire critică ale elevilor și susținerea valorilor democratice, cum ar fi toleranța, independența și dialogul respectuos. [1, p. 31]

Considerăm că este primordial, atât pentru elevi, cât și pentru societate, ca profesorii, administrația să fie conștienți și bine echipați pentru a face alegeri pedagogice responsabile, dar mai ales în interesul elevilor. Într-adevăr, problema în speță nu constă în a aborda sau nu subiecte sensibile în clasă, dar mai degrabă cum trebuie abordate aceste aspecte în cunoștință de cauză și în timp util, într-o manieră profesională. [7, p. 52]

Într-una din investigațiile noastre anterioare ne-am propus să dezvoltăm câteva principii care să permită, oarecum, utilizarea subiectelor controversate în practica didactică, abordarea metodologică bazându-se pe analiza calitativă a conținuturilor legislative – în mod specific, analiza codurilor de etică și a documentelor secundare privind libertatea de exprimare. [9, p. 9] Drept urmare, am reliefat necesitatea respectării a patru principii de bază, care marchează limitele rezonabile ale libertății de exprimare în predare:

1. *Conformitatea/armonizarea cu programul oficial de formare/programele școlare;*
2. *Imparțialitatea;*
3. *Non utilizarea unui conținut defectuos;*
4. *Adecvarea conținutului educativ vârstei.*

În cadrul mediului școlar, luarea deciziilor privind conținuturile controversate și sensibile necesită o abordare profundă, bazată pe aspecte teoretice și practice din domeniul eticii educaționale și al pedagogiei. În acest sens, prezenta cercetare preconizează să ofere profesorilor și direcțiilor de învățământ următoarele orientări necesare unei posturi profesionale, care să permită luarea deciziilor corecte și responsabile în alegerea conținuturilor controversate și sensibile în clasă:

- ***Fundamentarea în teoria eticii educaționale.*** Profesorii ar trebui să se familiarizeze cu principiile etice fundamentale care stau la baza educației, cum ar fi respectarea autonomiei elevilor, dreptatea și egalitatea de tratament. Astfel, ei pot evalua conținuturile controversate din perspectiva acestor principii și pot lua decizii în concordanță cu valorile etice fundamentale.
- ***Utilizarea principiilor etice în luarea deciziilor.*** Profesorii ar trebui să adopte o abordare reflexivă și deliberată în luarea deciziilor privind conținuturile sensibile, aplicând principiile etice relevante, cum ar fi principiul respectului pentru diversitatea de opinii și experiențe, precum și principiul responsabilității și integrității profesionale.
- ***Consultarea literaturii de specialitate.*** Profesorii ar trebui să se bazeze pe cercetarea din domeniul eticii educaționale și al pedagogiei sensibile la diversitate pentru a obține o înțelegere mai profundă a modalităților de abordare a conținuturilor sensibile în mediul școlar. Acest lucru poate implica consultarea lucrărilor care analizează rolul și impactul conținuturilor controversate în procesul de învățare și dezvoltare a elevilor.
- ***Formarea continuă și dezvoltarea profesională.*** Profesorii ar trebui să beneficieze de programe de formare continuă și de dezvoltare profesională care să îi ajute să dezvolte competențe în domeniul eticii educaționale și al gestionării conținuturilor sensibile în mediul școlar. Aceste programe ar trebui să ofere oportunități de reflecție și practică pentru a îmbunătăți abilitățile profesionale în acest domeniu.
- ***Implicarea comunității școlare.*** Profesorii ar trebui să implice în procesul decizional și în abordarea conținuturilor sensibile părinții, elevii și comunitatea școlară în ansamblu. Acest lucru poate contribui la crearea unui consens și a unui sprijin colectiv în ceea ce privește alegerea și abordarea conținuturilor controversate și sensibile în mediul școlar.

Aceste orientări sunt fundamentate în baza teoriei eticii educaționale și a pedagogiei și pot oferi un cadru solid pentru profesori în luarea deciziilor corecte și responsabile în ceea ce privește conținuturile controversate și sensibile în mediul școlar. Prin aplicarea acestor principii și abordări, profesorii pot contribui la crearea unui mediu educațional care să promoveze respectul, înțelegerea și dezvoltarea elevilor într-un mod etic și responsabil.

În speță, moralitatea și etica joacă un rol esențial în libertatea academică și în predarea conținuturilor sensibile la școală. Profesorii au responsabilitatea de a promova un mediu

educațional sigur, inclusiv și respectuos, care să încurajeze dezvoltarea gândirii critice și a conștientizării sociale apreciind următoarele indicații de referință:

- **Respectarea diversității de opinii.** Libertatea academică reprezintă un pilon esențial al sistemului de învățământ și presupune că fiecare individ implicat în procesul educațional – elev, profesor, cercetător – are dreptul să își exprime liber opiniile și ideile fără teama de repercusiuni sau cenzură. În contextul predării conținuturilor sensibile, respectarea diversității de opinii înseamnă că elevilor li se permite să exploreze diferite perspective și să dezbătă subiectele într-un mod deschis și responsabil. Profesorii ar trebui să creeze un mediu în care fiecare voce este ascultată și valorizată, încurajându-i pe elevi să își formeze propriile opinii în baza unor informații complete și variate.
- **Transparență și obiectivitate.** În timp ce abordează subiecte sensibile precum sexualitatea, violența, discriminarea sau altele, este crucial ca profesorii să fie transparenți în ceea ce privește obiectivele și metodele lor de predare. Ei trebuie să ofere elevilor contextul și informațiile necesare pentru a înțelege subiectul într-un mod obiectiv și echilibrat. De asemenea, profesorii trebuie să evite să își impună propriile convingeri și să asigure că abordarea lor este neutră din punct de vedere politic, religios sau cultural. Prin prezentarea diferitelor perspective și argumente, elevii sunt încurajați să gândească critic și să își formeze propriile opinii informate.
- **Consimțământ și sensibilitate.** Un aspect crucial al predării conținuturilor sensibile este consimțământul și sensibilitatea față de nevoile și experiențele individuale ale elevilor. Profesorii ar trebui să creeze un mediu sigur și de încredere în clasă, în care elevii să se simtă confortabil să își exprime gândurile și sentimentele fără teama de judecată sau reprize. În plus, profesorii ar trebui să ofere elevilor posibilitatea de a se retrage din discuții sau activități care le provoacă disconfort sau anxietate și să ofere sprijin și resurse pentru cei care au nevoie de ajutor suplimentar.
- **Responsabilitate socială.** Profesorii au o responsabilitate socială de a promova respectul, înțelegerea și toleranța în cadrul sălii de clasă și în comunitatea școlară. Ei trebuie să combată discriminarea, stereotipurile și prejudecățile și să promoveze valorile fundamentale ale dreptății sociale și egalității. Prin abordarea subiectelor sensibile într-un mod responsabil și respectuos, profesorii pot contribui la dezvoltarea empatiei și a conștientizării sociale în rândul elevilor, pregătindu-i pentru a deveni cetățeni responsabili și activi în societate.
- **Colaborare cu părinții și comunitatea.** Comunicarea și colaborarea cu părinții și comunitatea sunt esențiale pentru asigurarea unei abordări echilibrate și responsabile a predării conținuturilor sensibile. Profesorii ar trebui să implice părinții în procesul educațional și să îi informeze despre subiectele sensibile pe care le predau, oferindu-le oportunitatea să își exprime preocupările și să ofere feedback. Prin colaborarea cu părinții și comunitatea, profesorii pot asigura ca educația oferită elevilor să fie în concordanță cu valorile și normele comunității și să poată promova un mediu de învățare sigur și inclusiv.

Orientarea în materie de moralitate și etică în ceea ce privește libertatea pedagogică și predarea conținuturilor sensibile la școală necesită o abordare echilibrată și profundă din punct de vedere științific și umanistic. Este esențial să se recunoască că educația implică o gamă largă

de valori, credințe și perspective culturale, iar abordările pedagogice ar trebui să fie adaptate în consecință.

În primul rând, libertatea pedagogică ar trebui să fie protejată și încurajată într-un cadru care respectă diversitatea ideilor și opiniilor. Profesorii ar trebui să aibă libertatea de a alege metodele și conținuturile potrivite pentru a stimula gândirea critică și dezvoltarea morală a elevilor lor. Totuși, este important ca această libertate să fie exercitată cu responsabilitate și în conformitate cu principiile etice. Profesorii trebuie să fie conștienți de impactul pe care îl pot avea asupra elevilor lor și să abordeze subiecte sensibile cu sensibilitate și respect. Astfel, este crucială dezvoltarea competențelor și a sensibilității interculturale în rândul cadrelor didactice.

În plus, colaborarea între profesori, elevi, părinți și comunitatea în ansamblu este esențială pentru a naviga cu succes printre dilemele morale și etice în educație. Comunicarea deschisă și dialogul constructiv pot contribui la crearea unui mediu în care valori precum respectul, toleranța și empatia sunt promovate și încurajate.

În concluzie, abordarea problemelor legate de moralitate și etică în educație necesită o analiză atentă și o înțelegere profundă a diversității umane și a complexității sociale. Prin promovarea unei libertăți pedagogice responsabile și a unei abordări sensibile față de conținuturile sensibile, putem contribui la formarea unei societăți mai juste și înțelegătoare.

BIBLIOGRAFIE

1. GUTMANN, A. *Democratic Education*. New Jersey: Princeton University Press, 1999. 30-32 pp. ISBN-13:978-0691022897.
2. MEIRIEU, Ph. *L'École, mode d'emploi*. Paris: La Découverte, 1996. 34 p. ISBN-13:978-2707128776.
3. MICLEA, M. *Psihologia educației. Educația morală*. Iași: Polirom, 2006. 43-46 pp. ISBN-13:978-973-46-1057-4.
4. MIROIU N. *Pedagogie Politică*. Iași: Polirom, 2003. 29 p. ISBN-13:978-973-28-0900-4.
5. NODDINGS, N. *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. Berkeley: University of California Press, 1984. 39-42 pp. ISBN-13:978-0521558772.
6. Parker, J.P. *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of Teacher's Life*. San Francisco: Jossey-Bass, 1998. 89 p. ISBN-13:978-0787996864.
7. WESTHEIMER, J. *What kind of citizen? Educating our children for the common good*. New York: Teachers College Press, 2015. 50-53 pp. ISBN-0807756350.
8. ZIMMERMAN, J. *Who's America? Culture wars in the Public Schools*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2002. 72 p. ISBN-13:978-0674013233.

Surse electronice

9. DONOAGĂ, D. *Abordarea critică a libertății de exprimare a profesorilor în clasă*. In: *Revista Didactica Pro...*, revistă de teorie și practică educațională, 2023, nr. 1(137), pp. 7-11. ISSN 1810-6455. DOI: 10.5281/zenodo.7664424.
https://ibn.idsi.md/en/vizualizare_articol/175195(vizitat 10.02.2024).
10. Gunatilleke, G. *Justifying Limitations on the Freedom of Expression*. *Hum Rights Rev* 22, 91–108 (2021). <https://link.springer.com/article/10.1007/s12142-020-00608-8> (vizitat 14.02.2024).